

CODICIS
LEGVM WISIGOTHORVM
LIBRI XII.

ISIDORI HISPALENSIS EPISCOPI DE
GOTHIS WANDALIS ET SVEVIS
Historia siue Chronicon.

Ex Bibliotheca PETRI PITHOEI I.C.

PROCOPII CÆSARIENSIS RHETORIS
ex lib. viii. Histor. locus de Gothorum origine qui in exempla-
ribus editis hactenus desideratur.

PARISIIS,

Apud Sebastianum Niuellium, sub
Ciconiis, via Iacobæ.

M. D. LXXIX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

COLL. SOC. IESV SALM. EX DONO REGVM

SVMMA PRIVILEGII REGIS.

HENRICI III. Galliarum & Poloniz Regis privilegio sancitum est, ne quis Typographus imprimere, neu quis Bibliopola diuendere audeat ante quinquenium *Codices legum VVifigothorum libris XXI Isidori Hispalensis Episcopi de Gothis, VVandalis & Suenis Historiam, &c.* prater Sebastianam Niuellium, cuius impensis & diligentia accuratissimè hæc collata fuerunt cū exemplaribus antiquis, multisque in locis à doctissimis eruditissimisque viris illustrata & restituta. Qui secus fecerit, libris & pœna in sanctione æstimata multabitur, vt fusius regio diplomate continetur. Dato Parisiis 24. Mart. anno 1578. subsignato per Regem, BRVLART. posteaque senatusconsulto Parisiensi comprobato, 17. Iunij, eodem anno 1578.

D V TILLET.

Excusum fuit hoc opus tertio Idus Martij, an. 1579.

P. PITHÆVS

Ā. V. FRANC. ROALDESO I.C.

S.

*L*teras tuas V. Non. Octob. scriptas Idib. demum Ian. accepi, serius profecto quam vellem, sed ea tamen animi alacritate qua te tuasque singulares virtutes complector absens mentis potius iudicio quam oculorum fide, quib. & hoc agre esse doleo. De exemplari gratias habeo: referrem etiam lubens. Sed vereor ne tu non tanti esse putes quae in tuo nomine appareant. Ac vix sane illud mihi de V Visigothicis legibus permittere potui, quas nisi quotidianis pene conuitiis a quibusdam flagitari audissem, facile passurus fui aut suppressi diutius, aut aliorum opera edi, quib. vel otij plus, vel diligentia esset. Et verò id pridem Io. Metello Sequano detuleram, viro & eruditionis & humanitatis, ut audio, summa, cuius etiam eo consilio exemplar imperfectum ex nostris suppleri curaueram. Sed cum id ille maioribus fortasse negotiis occupatus non prestaret, & librarij nostrates nescio quo fato Gothicis rebus operas vouissent, rogatus, pene dixi coactus eorum tandem imperiis cessi quibus & haec reliquis aduci Bonum factum visum est. Quod velim omnium bona gratia sic candide accipi ut simpliciter gestum est. Nam exemplaria, ut verum fatear, vix relegere datum est, tantum abest ut recognoscere & recensere accuratius licuerit: quin ne de huius quidem gentis & aliarum legibus, iurisque Romani in Occidente post Iustinianum vsu, quod statueram, presari. Tantum illud, hunc esse legum codicem ab Eurico ceptum, à Leuigildo dein, post à Chindasuindo & Recessuindo filio recognitum, demum à Domno Eruiigio Spaniarum (ut verbis seculi de barbaris barbare dicam) rege perfectum, qui Liber Iudicis dicitur in illo tuo exemplari Curialium (sic appellant) vsuum quos Raymundus Berengarius vetus Comes & Marchio Barcinon. Hispania subiugator & Almoides coniunx de feudis aliisque negotiis obseruari iusserunt, cum Gothica leges omnibus causis non viderentur sufficere. Hac postea Ildefon-

HISTORIA SIVE CHRO-
NICON GOTHORVM.

GOTHORVM antiquissimum esse regnū certum est, quod ex regno Scytharum est exortum. Isti enim sunt quos Alexander vitandos pronuntiavit, Pyrrhus perterritus, Caesar exhorruit. Per multa quippe secula & regno & regibus vsi sunt: sed quia in chronicis adnotati non sunt, ideo ignoratur. Ex illo autem in historiis inditi sunt, ex quo aduersum se Romani eorum virtutem experti sunt: quorum oportet tempora & reges per ordinem cursum exponere, & aliqua eorum gesta de historiis libenter retexere.

ERA CCXIII. anno Valeriani & Galieni Imp. Gothi descensu Alpibus, quibus inhabitabant, Graciam, Macedoniam, Pontum & Asiam, atque Illyricum vastauerunt: ex quibus Illyricum & Macedoniam xv. ferme annis tenuerunt. Deinde à Claudio Imperatore superati, sedes proprias repetunt. Romani autem Claudium Aug. pro eo quod tam fortissimam gentem à sinibus reipubl. remouisset, insigni gloria honorantes, in foro illi aureum clypeum, in Capitolio autem auream ei statuam collocauerunt.

ERA CCLXVIII. anno Constantini Imperatoris, Gothi regionē Sarmatarum aggressi, copiosissimis super Romanos irruerunt agminibus. Aduersus quos idem Constantinus aciem instruxit, ingenti que certamine vix superatos ultra Danubium expulsi: de diuersis gentibus virtutum gloria clarus, sed de Gothorū victoria amplius gloriosus: quem Romani, acclamante senatu, publica laude profecuti sunt, quod tantam gentem vicerit, quod pacem reipublice reformauerit.

ERA CCCVIII. anno Valentis v. Gothorum gentis administrationem Athanaricus accepit, regnans annos xiii. qui persecutionem aduersus fidem communem voluit exercere contra eos qui in locis suis Christiani habebantur. ex quibus plerique, quia idolis immolare non adqueuerunt, martyrio coronati sunt: reliqui autem coacti sunt de regno suo exire, & in Romanam transire regionem.

ERA CCCXV. anno Valentis Imp. Gothi aduersum se in Athanarico & Fridigerno diuisi sunt, alternis se caedibus populantes: sed Fridigernū Athanaricus Valentis Imp. auxilio superans, huius rei gratia cum omni gente Gothorum in Arrianam heresim deuoluitus est. Tunc Galsilas eorum episcopus Gothicas literas adinuenit, & scripturas sacras in eandem linguam conuertit.

ERA CCCXVI. anno Valentis Imperatoris, Gothi qui primum Christianos à terra sua expulerant, postmodum ipsi ab Hunis expulsi sunt, transitūque Danubio fluuio, Valentis Imp. potestati se, non depositis armis, dederūt, accepta ab eo ad habitandū Thracia. Sed ubi viderunt se opprimi à Romanis contra consuetudinem proprię libertatis, resumptis armis rebellando Thraciam ferro incendiisque depopulatur, deletūque Romanorum exercitu, ipsum Valentem iaculo vulneratum in quendam villam fugientem incendunt: ut merito, iuxta cuiusdam sententiam, ipse ab eis temporali cremaretur incendio, qui tam pulchras animas ignibus æternis tradiderat.

ERA CCCXVIII. anno imperij Theodosij Hispani tertio, Athanaricus cum Theodosio sus amicitia disponens, mox Constantinopolim pergit: ibique xv. die, ex quo fuerat à Theodosio favorabiliter susceptus, interit. Gothi autem proprio rege defuncto, aspicientes benignitatem Theodosij Imperatoris, inito fœdere, Romano se imperio tradiderunt.

LEGIS VVISIGOTHORVM LIBER PRIMVS.

INDEX CAPITVLORVM TITVLI PRIMI, QVI EST, DE LEGISLATORE.

- I. *Quod sit artificium condendarum legum.*
- II. *Quo modo uti debeat artifex legum.*
- III. *Quid requirendum est in artifice legum.*
- IIII. *Qualis erit in videndo artifex legum.*
- V. *Qualis erit in consiliando artifex legum.*
- VI. *Qualis erit in eloquendo artifex legum.*
- VII. *Qualis erit in iudicando artifex legum.*
- VIII. *Qualis in publicis, qualis erit in priuatis artifex legum.*
- IIIIII. *Quod dare debeat legibus disciplinam artifex legum.*

I. *Quod sit artificium condendarum legum.*

SALVTARE daturi in legum constitutionem præconium, ad nouam operationis formam antiquorum studiis nouos artus aptamus; referentes virtutem tam formandæ legis, quàm peritiam formantis artificis. Cuius artis insigne ex hoc decentius probabitur enitere, si non ex coniectura trahat formam similitudinis, sed ex veritate formet speciem sanctionis: neque syllogismorum acumine figuras imprimat disputationis, sed puris honestisque præceptis modestè statuat articulos legis. Etenim vt ars operis huius se in hac dispensatione cõponat, ordo magnæ ratiocinationis exoptat. Namque cum experimenta rerum manus tenet artificis, ad dispositionem formæ frustra quæritur inuestigatio rationis. In inprouisis certè acuta se expetit ratio indagacione cognosci: in non ignotis autem, experimento faciendi se properat referari. Latentis ergo rei, quia species ignoratur, nõ immeritò considerationis ordo requiritur: Cum verò expertos vsus in speculo visionis fides veritatis adducit, non iam materia formæ ratiocinationem dicti, sed operationem facti deponit. Vnde nos melius mores, quàm eloquia ordinantes, non personã oratoris inducimus, sed rectoris iura disponimus.

II. *Quo modo uti debeat artifex legum.*

Formandarum ergo artifex legum non disceptatione debet uti, sed iure: nec videri congruum sibi contentione legem condidisse, sed ordine.

PROLOGIUM suum emendatis legibus assignantes, illud primum in ordine præfationis & loco præmittimus, quia sicut legum euidencia populorum est excessibus utilis, ita sanctionum obscuritas turbat ordines æquitatis. Nam plerumque dum quædam bene ordinata nebuloso verborum tractu consistunt, ipsa sibi repugnantiam nutriunt, dum litigantium controuersias lucidè non excludunt. Sicque ubi debuerunt finem ferre calumniis, ibi nos contra se pariunt laqueos captionis. Hinc ergo diuersitas causarum exoritur, hinc controuersia litigantium generantur. Hinc etiam hæsitatio iudicium nascitur, ita ut in finiendis vel compescendis calumniis habere terminum nesciant, quæ utique nutantia semper approbantur & dubia. Et ideo quia perstringi rota quæ in controuersiam veniunt breui complicatione non possunt, saltem vel quæ in contentione pertractanda sese gloriosis nostræ celsitudinis sensibus ingesserunt, ea in hoc libro specialiter corrigi & elimata probitatis sententia decreuimus ordinari. Euidencia videlicet dubiis, præstantia noxiis, clementiora mortiferis, ad apertionem clausis, perfectione cæptis imprimis institutis, quo nostri regni populos, quorum vna & euidens pax nostri regiminis continet, hæc deinceps institutio correctarum legum ordinandos astringat atque retinet. Et ideo harum legum correctio, vel nouellarum nostrarum sanctionum ordinata constructio, sicuti in hoc libro & ordinatis titulis posita, & subsequenti est serie annotata, ita ab anno secundo regni nostri, à duodecimo Kalèdarum Nouembrium, in cunctis personis ac gentibus nostræ amplitudinis imperio subiugatis innexum sibi à nostra gloria optineat valorem, & inconuulso celebritatis oraculo valitura consistat: ut sicut sublime in throno serenitatis nostræ celsitudine residente, videntibus cunctis sacerdotibus dei, Senioribusque palatij atque Gardingis, earum manifestatio claruit, ita earumdem celebritas vel reuerentia in cunctis regni nostri prouinciis debeat obseruari. Leges sanè quas in Iudæorum excessibus nostra gloria promulgauit, ab eo tempore valituras esse decernimus, ex quo his confirmationem gloriosa serenitatis nostræ renouatione impressimus.

II. FLS. GLS. RCD. R P X.

Quoddam regia potestas quam populorum vniuersitas legum reuerentia sit subiecta.

OMnipotens rerum dominus & conditor vnus, prouidens comoda humane salutis, discere iustitiam habitatores terre, sacre legis sacris decenter imperavit oraculis. Sed quia solius tam immense diuinitatis imperiis hæc cordibus imprimuntur humanis, conuenit omnium terrenorum quauis excellentissimas potestates illi colla submittere mentis, cui etiam militie celestis famulatur dignitas seruitute. Quapropter si obediendum est deo, diligenda est iustitia: quæ si fuerit dilecta, erit instanter operandum in illa: quæ quisque tunc verius & ardentiù diligit, eum vnus æquitatis sententia cum proximo semetipsum astringit. gratanter ergo iussa cælestia amplectentes damus modestas simul nobis & subditis leges: quibus ita & nostri culminis clementia, & succedentium regum nouitas ad futura vna cum regiminis nostri generali multitudine vniuersa obedire decernitur ac parere iubetur: ut nullis factionibus à custodia legum que iniicitur

Trinitatē crediderint: hoc quod illis sacerdotes vel iudices, in quorum territorio degunt, testimonium dixerint, atque opera eorum cum veridico eorum testimonio concordauerint, erit nobis nostrisque successoribus in his reatibus & miserendi votum, & efficiendi propositum: id est, ut postquam eorum præcessio iurisiurandi ad testimonium regis agnitionis claruerit, licitum habeat principalis pietas, & rebus eos iterum reuestire, & ab exiliorum ergastulis reuocare. Iam verò si quis ex eis postquam se professus fuerit Christianum, ad erroris proprii redierit vomitum, & quodeunque in eos repperitum fuerit præuagationis iudicium, ita in eos secundum modum culpæ quæ incurrerit, inreuocabilis dictabitur dāpnationis sententia, ut ad veniam vltimā nullatenus redeat: sed siue capitalis, siue minoris culpæ sit pœna, sine vlla retractatione inremissibili lege suscipiat.

XXVIII. FL. GLS. ERVIGIVS. REX.

Prepiscopi omnibus Iudæis ad se pertinentibus libellum hunc de suis editum erroribus tradant, & ut professiones eorum vel conditiones in scriniis Ecclesiæ condant.

Solet interdum latebrosæ mentis peruersitas ignorantie opponere an-
gulum, in eo quod se simulat ignorare præceptum: ut eo quodammo-
do se excusabilem à pœna pronuntiet, quò se nouellæ sanctionis ordinē de-
fendat penitus ignorasse. Et ideo ad huius excusationis depellendam mali-
tiam, id episcopis omnibus vel sacerdotibus tenendum fortè præcipimus:
ut vnusquisque conuentum ad se pertinentem Iudæorum, de his in se vi-
sionibus, quæ in eorum perfidiam nuper edidimus instruat, & libellum hunc
aperiat, qui & manifestè illis in conuentu relegatur Ecclesiæ, & quem sem-
per secum pro testimonio instructionis reportent. Iam verò postquam il-
lis publicè in Ecclesia fuerit lectus iste liber vel traditus: si quis eorum po-
stea, aut se defuisse cum legeretur cõtendat, aut ignorasse se quæ inibi præ-
cepta sunt astruat, in nulla se vnquã is poterit excusatione defendere: sed in
quocunque fuerit postea quisquis ille præuagator inuentus, in nullo erit
legum istarum sententiam euasurus. Nam & illud necessariū huic legi adii-
cimus, ut omnium professionum, atque conditionū scripturas, quas quis-
quis ille Iudæus sacerdoti suo amodo obtulerit, sollicita diligentia vnus-
quisque sacerdos eas ipsas professionū scripturas in archiuis suæ Ecclesiæ
recondat, qualiter pro eorum perfidorum testimonio studiosius conser-
uare persistent.

LECTÆ SVNT LEGES SVPRASCRIPTE OM-
NIBVS IVDÆIS IN ECCLESIA SANCTE MARIE

Toleto, sub die vi. Kalend. Februar. anno feliciter

primo regni gloriosissimi domini no-
stri Ervigij Regis.

